

West Side Story

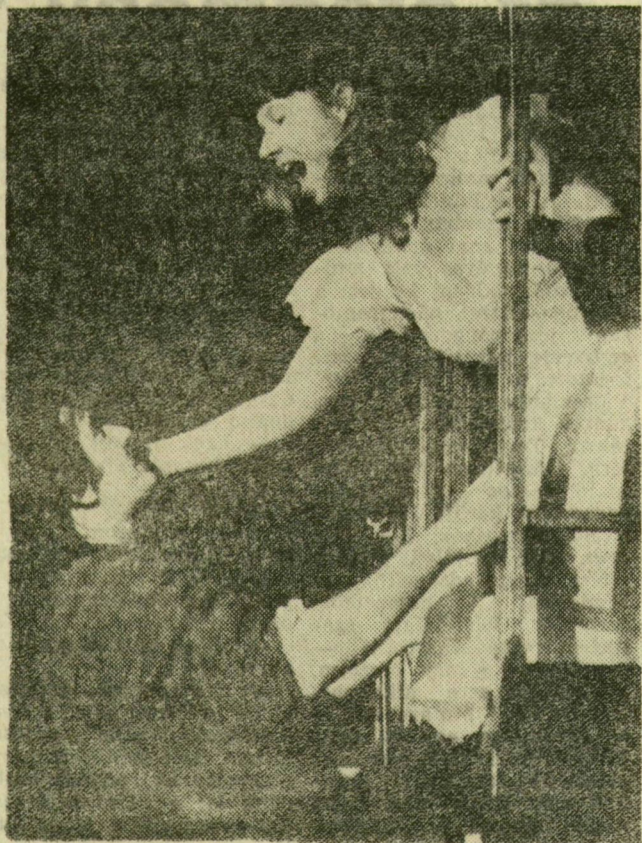
Bemutató a Zenés színházban

Bernstein veszélyes. Sok minden meggyőzhet erről bennünket. Például az is, amit róla és tőle (gondolok mondjuk *A muzsika öröme*, vagy a *Hangversenyek fiaitoknak* című műveire) magyarul olvasni lehet. De egyébként is: veszélyes, mert aki New Yorkban egy szép napon autójával a 125. utca körüli Puerto Rico-i negyedbe keveredvén, az életmény végső hatása alatt megkomponálja az utóbbi két és fél évtized egyik, ha nem a legnagyobb musical-sikerét (az 1957. szeptember 26-1. Winter Garden-i premier után „zsínórban” 734 előadást ért meg!) — az nemcsak rendkívüli invencióval rendelkező, nagy muzsikuss, roppant érzéketlenségű erővel zenét teremteni tudó alkotó (mellékesen kiváló pedagógus, karnagy és elméleti szakember), hanem egyúttal a kiszámíthatatlan hatásmechanizmusok beláthatatlan rengetegével bosszorkányosan bánni tudó mester is. Így és ezért „veszélyes” elsősorban: aki bárhol, bármikor Bernstein „vesz elő”, szembe kell néznie azzal, hogy egy nagy zenéi zsonglőr mutatványaival kell gazdálkodnia. A kockázattal óriási, a garancia — eredményesség tekintetében — szinte semmi. Hát még ha Bernstein ama bizonyos fő művéről van szó, amelynek világsikerét, eredeti hangvételét, hatalmas „hűzőerejét” maga a mester sem volt képes azután felülmúlni.

Klasszikus szépirodalmi művek dramatikus magvai gyakran kerülnek a musical-szerzők feldolgozóiparának gépei alá: a létrejött termék többnyire új, kelendő minőséggel rendelkezik. *Shakespeare Makrancos hölgyéből* a Csókolj meg, Kató, vagy *Shaw Pygmalion-jából* a *My Fair Lady* született például így. Tudjuk, hogy a *West Side Story* szintű Shakespeare ihlette zenés amerikai tragédia, hol Veronából Manhattan. Rómából Tony, Júliából Mária lón, a Capuletekből és Montague-kból Rakéták és Cápák, az erkélyjelenetből moeskos tűzfaj előtt a hátsó udvaron főkuszó roszdás tűzoltólétrán játszó szerelemi idill. A mítosz, a jól ismert világirodalmi tematika jellegzetesen huszadik századi, nagyvárosi, és főként tipikus, melyen amerikai-vidékeket kap, s ez a speciális körlet az, ami Bernstein művét Alkotássá teszi. Zenét, zenés színházat, koreográfikus és stílári szempontból egyaránt.

Úgy gondolom: Leonard Bernstein zenéinek talán legjellemzőbb vonása az igen találonak nevezhető helyzet- és karakterfestés. Nyugtalanító muzsika ez, roppant energikus, még a lágyan ívelő lírai dallamokban is kemény dinamizmus uralkodik valahogy, gyökerei, tápláló forrásai között ott kell találni a ragtime-ot, a blues-t a népballadák univerzumát, a dzsessz életű hatását éppúgy, mint *Gershwin* szelleműjait. Azt hiszem, Bernstein kifejezett világi eleganciával „öltözteti” zenéjét: hangszerelése egészen bravúros, varázslatos ügyességgel tud különböző hangulatokat teremteni, és váltogatni ezeket, jó néhány zenetörténeti stílust oly jól megkeverve, mint nagy kártyás a lapoké.

Ez a roppant erejű, összehatásban döntően egyéni imitációs zene párosul a *West Side Story*-ban a világhírűv lett iskolát teremtő koreográfiával, melynek révén a tánc szerepe hatalmas, soha nem tapasztalt

Turpinszky Béla (Tony) és Janisch Éva (Maria) a *West Side*-i erkélyjelenetben

talt fölerősített dramaturgiai szerepet kap. A muzsika inspiráló erejére ez a „fogás” vissza is hat: a dinamikus, már-már kegyetlen, „tűzfokozott” zene ily módon oly kettős szorítású érzékletességgel rendelkezik, ami már megteremthette a zenés színház prototípusát, azét a műfaját, melynek igazi operai dimenziója van, s utóda, a *Jézus Krisztus Szupersztár*-tól vagy a *Hair*-től egészen az *István*, a *királyig*, teljes mértékben tudtak építeni erre a forradalmi jelentőségű és hatású alapműre.

Sándor János vezérletével a szegedi színház gardája régen vágta akkora fába a fejszéjét, mint a szombat esti premierre készülve. A rendező nemrégiben arról beszélt lapunknak adott interjújában: együttesközpon-tú előadást szeretnének, azt, hogy „az ének, a tánc és a próza kivitelezői együttesként nyúlsanak elsőrangú”. Hogy a vállalkozás szinte hihetetlen nehézségi fokú, aligha kell még bizonygatni. A nagyot akaró szándék nemcsak feltétlen tiszteltre, de keményebb bírálatra is méltó: éppen a maximumra törekvő igény erkölcsi magaslátának elismerési jogán.

A szegedi *West Side Story*: komoly esemény, de mint produkció, úgy mondhatnám „harmadsiker”. Hogy az órási energiabefektetés, a koreográfiától, a mozgáskultúrától, a zenei teljesítményektől át a szcenikai megoldásokig és a színészi játékgig csak úgy egy harmad részben nevezhető megteremtők, tulajdonképpen érthető: a Zenés Színház icidici színpadán a mű alapjellege csakis olyan, folyamatosan felső fokra „izlított” megvalósításban, olyan szuperpermanens dinamizmussal adható vissza igazán, melyhez a feltételek a legjobb szándék és a legkeményebb munka ellenére sincsenek meg. Adott volt egy kitűnő színpadkép (Mira János munkája), egy nagy gonddal, pontosan és többnyire hatásosan kidolgozott koreográfia (a vendégeként közreműködő Krámer Györgyöt dicséri), egy, a teret okosan kihasználó, „háromszintes” építkező rendezői *West Side*-látomás, s egy roppant heterogén összetételű színészi garda, amelyet tökéletesen harmonikus egybeállításban, soha nem tapasztalt

igényű produkcióban még olyan tapasztalt rendezőnek sem sikerülhet teljesen, mint Sándor János. Hiszen a két, a Rocksínházat is megjárt fiatal színész, a Tonyt alakító Turpinszky Béla, és a Bernardót játszó, Szegeden csak vendégeként fel-lepő, és e sorok írójának a legjobban tetsző Böröndi Tamás már önmagában is meglehetősen eltérő minősítést igényel: míg az előbbi kellemes baritonja nem mindig tűnik igazán megfelelőnek a Bernstein-dalokhoz, az utóbbi elsőrangú mozgáskultúrája minden színpadi jelenlétekor „fazon” tudott adni az adott jelenetnek.

Volt azután több prózai színész, együtt a másik tagozat színészeivel. Például a Mariát alakító Janisch Éva, körül tudjuk, hogy igen tehetséges fiatal színésznő, hanganyaga azonban nem tűnt elegendőnek erre a szerepre. Együtt játszott Galkó Béce, Ragó Iván (próza), Bácskai János, Andódy Olga, Vajda Juli, Kelemen Márta (zene) — ki-ki a maga feladatát becsülettel végrehajtva, de együttes munkájuk összehatását tekintve az egész mű nem tűnhetett annyira meggyőzőnek, mint a színház táncoskarának a *Szege*d együttessel jóval szerencsésebben (és könnyebben) végített kollektívja. S ha vesszük, hogy az egész előadás ritmusának egyenlenségei is ezt a voltaképpen elkerülhetetlen „hiányos összerakottságot” mutatták, hiszen például az *Amerika* felettségét csak úgy félig-meddig, az erkélyjelenetet már majdnem tökéletesen, a közösen előadott, az első részt záró *Ma még* számot művészi színpadon szívesen adták vissza a közreműködők — tán érthető a „harmad-siker” kifejezés. Paradox dolog, tudom, de így van: nem e heroikus vállalkozás résztvevőin múlt végső soron semmi. A Cser Miklós által dirigált zenekar éppúgy megfelelt, mint a népes szereplőgárda, s most aztán tényleg bizton elfogadható *Ady* igaza, aki az írta: „sohasem az ember a hibás, hanem valami más. Valami más, a pillanat, a múlt, a sors, az átok, valami, amit nem ismerünk.” Ismerjük: Bernstein a neve. És veszélyes.

Domonkos László

Könyv és ifjúság

A Somogyi-könyvtár és a KISZ-bizottságok áldásos összefogása eredményeként. Fiatalok száza, némi túlzással vélhetjük, ezrei döngtetik jó ideje a művészetek képzeletbeli kapuit, bebocsátást kérve a képzőművészet, az irodalom, a zene, a népművészet kincsestárába. A hórúkot a főntebb említett intézmény és tömegszervezet dik-tálja, s egyben be is bizonyítja, nem oly lehetetlen a nemes céljaikhoz szükséges együttműködés. (Hány és hány ötlet bukott pedig meg azért, mert a szervezetek, intézmények nem találták egymást!) De a lényeg, könyvtárosok, pedagógusok, egyetemi-főiskolai hallgatók, ifjúsági vezetők a maguk szakértelmével 1985-ben is vállalták az izzasztó feladatot: Könyv és ifjúság vetélkedőre szólították a gimnazistákat, szakközépiskolásokat, szakközépiskolásokat és a már kenyérkereső ifjakat.

Ennek a vetélkedőnek története van. Históriaját jól ismerik, akik írják-rendezik, meg azok is, akik valahogyan részeseivé váltak. Nemes célja vitathatatlan. Kell-e hivatkozni a közelmúltban a Parlamentben tartott országos közművelődési tanácskozásra, ahol elhangzott, stagnál a könyvtárba beiratkozók száma... Kell-e művelődésszociológiai vizsgálatot citálni, miszerint lehetőségénél kevesebbet olvas a főnövekvő generáció, izlése egyre bizonytalanabb, a diákok egy része megreked a romantikánál, a realizmus élvezetét el sem jut... Ha minden rendben volna, olvasási akciókra, vetélkedőkre sem lenne szükség. Am létezik, és sokan vitatják hasznát. Nevezetesen, méltó-e a zajos magamutató, versenyfutásszerű vetélkedés a művészetek magas régiójához, amelynek izlelgetéséhez könyvtári csönd illik. Aztán, mi célt szolgálnak a helyezések, hisz az alapvetőt, az eszmét, teljesíti a sereghajtó is, másképp ott sem lehetne. A témakijelölés, a forgatókönyv, a játékszabályok, a feladatok játékos-sága, információ értéke, a játékvezető fölkészültsége mind-mind vitára ad okot.

Sőt, ahogy olvasom egy jeles Könyv és ifjúság szakértő summázatában, mindig kifogásolható a helyszín, a közönség, a zsüri pártatlansága, befolyásoló tényező a bioritmus, az időjárási front. Hiába, a versenyben mindig vannak, akik nyerni akarnak...

S mégis. Minden vélt és valós ellentmondásra fityyelt hányva nekiülnek a szellemi totónak, pantomim-mal elevenítik ma egy-egy könyv főszereplőjét, magyarázzák az ironia és a groteszk műfaji sajátosságait. S mégis. Minden vélt és valós ellentmondásra fityyelt hányva nekiülnek a szellemi totónak, pantomim-mal elevenítik ma egy-egy könyv főszereplőjét, magyarázzák az ironia és a groteszk műfaji sajátosságait.

Vita ide, vita oda, a ves-

zényszó elhangzott. A játék

elindult. Idén hatodszor már,

hogy figyelő szemekre, nyi-

tott fülekre talál.

Gáll István, Berta Bulcsu

M. E.

Meghalt Várady Zoltán

A szombati premier közben már suttogták, de oly valószínűtlenül hangzott, hogy néhányan csak legyintettek rá. Legyintettek, mert minap még életerősen dolgozott. Igaz, panaszkodott, vacakol belül, rosszul is érezte magát, aztán hétközben bekerült az I-es belklinikára. A történet innen fogva már valóságos dráma. A körintenzív ügyeletes orvosától érdeklődtem tegnap: Várady Zoltán kétoldali tüdőgyulladásal került át hozzájuk, állapota rohamosan gyengült, heveny tüdővízenyő lépett föl, hiába tették gépre, nem volt légzési felülete. A ritka gyors folyamat orvosait is sokkolta: szombatra virradóra meghalt.

Nincs hát mást tenni, tudomásul venni: február 1-én lett volna 58 éves. Oly elevenen látom magam előtt, amint elmaradhatatlan motorbiciklijével tovalendül, mintha csak interjút készítenék vele. Interjút, hisz a napokban beszélgettünk arról, megit szeretne Wagner-estet, megszállottja a bayreuthi Mesternek. Nem is sajnált időt, fáradságot évente kiutazni különböző kurzusokra a Festspielhausba. Lassan kifogy Szegeden a Vaszynemzedék. Várady nehezen pótolható oszlopa, mindenese, szerényen szorgalmas repertoárgondozója volt 1957-től a szegedi Operának, hogy Szegedre jött Vaszzyval. Előtte Pesten ténykedett, 1947-ben vezette a Zeneakadémiát, a karvezetés mellett orgonajátékot, zeneszerzést is tanult: kórusoknál működött, majd a rádió zenei szerkesztője és az énekkar segédkarnagya, Várady Zoltán mellett. A szegedi Opera szolgálatában 27 és fél évet töltött, Józserivel azt a negyedszázadot, ami az intézményt rangra emelte a honi színház-zene-kultúrában, s aminek története nélküle megiríthatatlan. Nem volt a látványos karmesterek közül való, nevéhez nem a fényes premerek emléke tapad — pusztán a hatalmas repertoáré. Várady nélkül nem lehetett volna „zsínórban” iásztani Verdiket, Pucciniket, Wagnereket ebben a színházban, nem beszélve flitteres operettekről vagy kutyanehez partitúrájú modern művekről: mindent tudott, mindent vállalt. Ha gyors művészbizádot kellett verbuválni, személyében a zongorista mindig kéznél volt, mit sem számított neki, kottával vagy kotta nélkül, eredeti hangnemből vagy transzponálva.

Halála tragikusan hirtelen jött. Szülőhelyén temetik, Kiskunmajsán, családi sírboltba.

N. I.

Mindent a szemnek

Nem klasszikus babaszép-ség, mégis minden porcikája megfogja a tekintetet. Fí-nom arcvonásait szerencsésen egészíti ki sportos, de rendkívül gráciális termete. Kicsiny csipője és formás combja hangsúlyozottan adja arányos testének pompás harmóniáját. Csengery Otti-lia az 1983-as szegedi bosszorkánybál szépségversen-nek győztese volt.

Akkor a Tömörkény gimnázium harmadik osztá-lyos tanulója voltam, ma pedig Medveczky Ilona tánc-karában a budapesti Lidó kávéházban dolgozom — mondja bemutatkozásként.

Furcsa hallani, ahogy a táncolásról mint munká-ról beszél.

Pedig higgye el, nagyon kemény munka ez.

A szépségversenynek van valami köze foglalkozá-sanc?

Négyéves korom óta tancolok klasszikus balettet tanultam M. Kádár Andrá-tól, majd a gimnáziumban Ugjái Ilonától. A szegedi bosszorkánybál sikere csak abban segített, hogy 1983 augusztusában országos ver-senyen le elindulhattam.

Bájjával ért el ott he-lyezést?

Az első tíz közé kerül-tém.

Nehéz volt a Lidóba kerülni?

Több lányt hívtak fel. A Lidó tavaly szeptember-ben nyílt, gyönyörű szóra-

kozóheiy. Revűszínházhoz hasonlít, a belépődíj szemé-lyenként 450 forint. Elsősor-ban a táncutadást nézték.

Az hittem, a legszebb nőket válogatta Medveczky Ilona.

Ó a legszebb közöttünk. Szepnek elég születni, vagy tenni is lehet érte va-lamit?

Zavarba hoz. Egy biz-tos, a szépséget karban kell tartani, és ehhez sok pénz szükséges.

A sok pénz félreért-hető...

Nem az éjszakában ke-re-szük a férjjelölteket, ha erre gondol. A vendégek közé ki sem szabad menni, „mindent a szemnek” csu-pán. Naponta több órát spertelek. Kötelező kétórás balettyakorlat, ezenkívül úszom, szaunázom, szoláriu-mot veszek, és a kozmetika.

Az étrend?

Nyugodtan megeszem a töltött káposztát is. Nekem meg nem kell gondolnom a kímélő ebédekre, vacsorák-ra.

Meddig lehet a szépségből megélni?

Nem tudom. Van, aki negyvenévesen is ragyogó formában van. Most kezdtem a párvát, szeretnék karriert csinálni. És ha egyszer Magyarországon re-vűszínház lesz, ott szerepel-ni de az életből nem hiányozhatnak majd a gye-rekek sem.

H. M.

